

9. Rice, Condoleezza. Campaign 2000: Promoting the National Interest // Foreign Affairs, January/February 2000. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2000-01-01/campaign-2000-promoting-national-interest>

10. Rice, Condoleezza. Transformational Diplomacy. January 18, 2006. [Electronic resource]. – Access mode: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/59306.htm>. – Title from the screen.

11. Secretary Rice Addresses U.S.–Russia Relations At The German Marshall Fund. September 18, 2008. [Electronic resource]. – Access mode: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/09/109954.htm>. – Title from the screen.

12. Statement of Principles [Electronic resource]. – Access mode: http://www.rightweb.irc-online.org/images/uploads/PNAC_Statement_of_Principles.pdf

13. The National Security Strategy of the United States of America. – Washington: The White House, 2002. – 31 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>

14. The National Security Strategy of the United States of America. – Washington: The White House, 2006. – 49 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>

Gvozdokov S. Y., postgraduate, Department of Foreign Nations' Modern and Contemporary History, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), gvozdokov89@gmail.com

Shaping of G. W. Bush Administrations' Conceptual Framework towards post-Soviet Nations

The paper deals with the history of formation of the George Walker Bush foreign policy strategy. Particular attention is paid to the US strategy towards post-Soviet states. The article is based on scientific methods of periodization, problem-chronological, critical analysis of sources. The study shows that the origin of the main ideas of the «Bush Doctrine» was rooted in the neoconservative circles of the 1990s. The author comes to the conclusion that the first Bush administration's strategy in the post-Soviet area was focused on cooperation with Russia and Central Asian countries in the field of anti-terrorism. Priorities of the second Bush administration were focused on supporting new democracies and their Euro-Atlantic orientation.

Keywords: US foreign policy, the Bush administration, the post-Soviet space, «Bush doctrine».

Гвоздков С. Ю., аспирант кафедри нової і найновішої історії зарубезних стран, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), gvozdokov89@gmail.com

Формирование концептуальных основ политики администрации Дж. У. Буша на постсоветском пространстве

Рассмотрена история формирования внешнеполитической стратегии США во времена президентства Джорджа Уокера Буша (2001–2009 гг.). Особое внимание уделено американской внешнеполитической стратегии по отношению к постсоветским государствам. Используются научные методы периодизации, проблемно-хронологический, критического анализа источников. Результаты исследования свидетельствуют о зарождении основных идей «доктрины Буша» в неоконсервативной среде в 90-е годы XX в. В годы президентства Дж. Буша в его стратегии на постсоветском пространстве акцент смещался от антитеррористического сотрудничества с Россией и государствами Центральной Азии в годы первой администрации к поддержке новых демократий и их евроатлантических устремлений – в годы второй.

Ключевые слова: внешняя политика США, администрация Джорджа Буша, постсоветское пространство, «доктрина Буша».

УДК 001.814+372.48(093)(045)

Адамський В. Р.,
викладач кафедри суспільних дисциплін,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
(Україна, Хмельницький), kgpa_nauka@ukr.net

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ БОГОСЛОВСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ КАМ'ЯНЕЦЬ–ПОДІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Досліджується комплекс джерел з історії богословського факультету Кам'янець–Подільського державного українського університету. Автором відзначено, що за своїм характером та походженням він поділяється на декілька груп: опубліковані документи, архівні матеріали, періодичні видання та мемуарну літературу. Проаналізовано документальні видання, випущені в Україні та за кордоном у різні історичні періоди, в яких містяться окремі матеріали, що відображають різні аспекти становлення та діяльності богословського факультету. Особливу увагу зосереджено на аналізі документів,

які зберігаються у фондах центральних та регіональних архівних установ України. Підкреслена виняткова роль тогочасної преси у висвітленні різноманітних проблемних моментів, пов'язаних із процесом заснування, розвитку та ліквідації теологічного структурного підрозділу. Наголошено на характерних рисах мемуарної літератури з історії питання, авторами якої виступали відомі державні і громадські діячі та представники професорсько-викладацької корпорації навчального закладу. Підсумовано, що доступний дослідникам наявний комплекс джерел в усій своїй інформативній сукупності складає засадниче підґрунтя, яке дає змогу повноцінно реконструювати основні етапи історії богословського факультету на освітній ниві та у справі церковного відродження Поділля.

Ключові слова: Кам'янець–Подільський державний український університет, богословський факультет, архів, професорсько-викладацька корпорація, збірники документів, мемуарна література, періодичні видання.

Сьогодні в Україні відбувається доволі непростий процес уведення богослов'я у дискурс наукового знання. На відміну від європейської практики, де теологія як наукова дисципліна з'явилася відразу ж із відкриттям вищих навчальних закладів, посівши центральне місце в навчальному процесі, вітчизняний досвід у цій царині значно менший. Останній, зокрема, пов'язаний із короткочасним функціонуванням у структурі Кам'янець–Подільського державного українського університету богословського факультету, закон про заснування якого гетьман П. Скоропадський підписав 20 листопада 1918 р. Відповідно студіювання його багатомірної діяльності на ниві освіти і науки та національного відродження Православної церкви на Поділлі виступає актуальним питанням перед українською історичною наукою.

Метою пропонованої статті є побіжне ознайомлення зацікавленого читача з комплексом документів та матеріалів, який сприятиме неупередженому дослідженню важливих сюжетних ліній теологічної структурної ланки КПДУУ.

Джерела з історії богословського факультету Кам'янець–Подільського державного українського університету за своїм характером та походженням умовно можна поділити на декілька груп: опубліковані документи, архівні матеріали, тогочасні періодичні видання як журнального, так і газетного формату, та мемуарну літературу.

Спеціальних документальних збірок, у яких би змістовно віддзеркалювалися різні аспекти діяльності богословського факультету, на сьогодні, на жаль, не видано жодної. Зрозуміло, що й у наукових джерелознавчих виданнях радянської доби, присвячених культурно-освітнім процесам знакового у вітчизняній історії історичного періоду, з огляду на ідеологічні чинники підбору матеріалу, марно сподіватися відшукати бодай фрагментарні документи, які б проливали світло на розкриття певних сюжетів досліджуваної теми [1; 2].

Практично відсутня інформація про діяльність теологічного підрозділу та його репрезентантів і в тематичних збірках документів, випущених за кордоном. У найбільш ґрунтовній із них, виданій за морального сприяння та практичної допомоги відомих у фаховому середовищі духовних та світських осіб, нашу увагу привернув єдиний документ, підготовлений свого часу І. І. Огієнком – «Прохання до Патріярха Царгородського благословити Автокефальну Українську Церкву» [3, с. 81–85]. На відміну від радянської практики така ситуація в значній мірі детермінована істотним браком необхідних матеріалів у закордонних архівосховищах та книгозбірнях.

Загальна джерелознавча картина почала зазнавати істотних змін лише після утвердження незалежності

Української держави. Реалізуючи масштабний археографічний проєкт «Джерела до історії Української революції», дослідники провідних наукових та архівної інституцій упорядкували документальний збірник, що відтворює добу Директорії УНР системою фундаментальних матеріалів, зокрема й тих, що містять окремі сегменти з історії богословського факультету КПДУУ [4].

Завдяки старанням о. Ю. Мицика в рамках реалізації іншого видавничого проєкту, пов'язаного з поверненням широкому читацькому загалу документальних корпусів з історії української еміграції, вдалося оприлюднити частину епістолярної спадщини І. І. Огієнка з його канадійського архіву. Із цього видання, насиченого різноплановими матеріалами, ми скористалися кореспонденціями колишніх студентів-теологів, які навчалися в КПДУУ [5, с. 230–232].

Низку цікавих інформаційних повідомлень ми віднайшли у збірнику «Листів громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910–1969», підготовленого до друку провідними науковцями Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України та Фундацією ім. О. Ольжича в Канаді [6]. Хоча в даному документальному виданні відсутні прямі джерела з історії богословського факультету, проте в ньому містяться змістовні матеріали, які допомагають скласти об'єктивну картину загальної політичної та культурно-освітньої ситуації на Поділлі у цей час.

Частину епістолярної спадщини І. І. Огієнка за 1909–1921 рр. та листи до нього від членів родини, представників науки і культури, що знаходяться на зберіганні в Державному архіві Хмельницької області, опублікував у 2014 р. В. Р. Адамський [7]. Переважна більшість представлених у збірнику матеріалів видрукувана вперше і відображає події національного відродження 1917–1921 рр., коли Іван Іванович обіймав важливі посади Міністра народної освіти УНР, Міністра ісповідань УНР та ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету. Відповідно кореспонденції В. О. Біднова та інших членів професорсько-викладацької корпорації дозволяють значно глибше збагнути політико-освітню канву, в умовах якої довелося функціонувати богословському факультету та більш чітко окреслити коло вирішуваних проблемних питань.

У 2008 р. професором О. М. Завальнюком було підготовлено комплексне видання, присвячене святу відкриття першого на Поділлі державного українського університету, частину якого наповнюють документальні матеріали з центральних та регіональних архівів України. З-поміж інших заміток, які мають пряме відношення до нашої теми, ми виокремимо підготовлений Ю. Й. Сіцінським нарис про «Церковні торжества 22 жовтня 1918 р.» [8, с. 109–110].

Окремі документи, дотичні до історії богословського факультету КПДУУ опубліковані у матеріалах фахових форумів та на сторінках наукових періодичних видань.

Так, у 1993 р. В. І. Ульяновський та Б. І. Андрусичин, намагаючись хоча б частково заповнити джерельні лакуни з теми державно-церковних відносин досліджуваного періоду, у збірнику матеріалів міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 120-ої річниці від дня

народження гетьмана П. Скоропадського та 75-ої річниці проголошення Української держави 1918 р. опублікували добірку цінних документів з архіву Міністерства ісповідань за 1918 р. Із семи структурованих блоків, на які було розбито матеріал, нашу увагу привертає передусім розділ про церковні братства, діяльну участь в яких на теренах Поділля брали представники академічної спільноти богословського факультету КПДУУ [9, с. 377–386].

Значний науковий інтерес для нашого дослідження являє документальний корпус, опублікований колективом упорядників під егідою Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства у другому томі збірника «Пам'ятки» [10]. В своїй основі у виданні представлена епістолярна спадщина І. І. Огієнка (митрополита Іларіона) за 1907–1968 рр., яка допомагає розкрити певні механізми вирішення складних проблем освітньої справи кам'янецької доби, що наразі становить й предмет нашого дослідження.

Суттєвим доповненням до Огієнкового епістолярію слугує листування декана богословського факультету В. О. Біднова з видатними державними, політичними та культурно-освітніми діячами, оприлюднене В. П. Ляхощким та В. Ф. Москаленком у науковому збірнику, присвяченому 125-річчю з дня народження митрополита Іларіона [11] та В. Р. Адамським, розміщене у фаховому виданні «Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки» [12].

Архівний корпус матеріалів з історії богословського факультету КПДУУ, на жаль, є також доволі обмеженим. Здебільшого це пов'язано з тим, що у період 1918–1920 рр. Кам'янець-Подільський виконував роль стратегічного прифронтового міста, в якому досить часто змінювався політичний режим та зосереджувалися численні військові формування різних держав. Тому при змінах влади багато важливих документів було втрачено, багато вивезено, а частину вочевидь знищено свідомо, як документальну базу, що могла лягти в основу звинувачення у контрреволюційній діяльності в більшовицькі часи.

Однак відсутність цінного пласту матеріалів, в яких усебічно відображена діяльність ради богословського факультету, листування з розпорядчими та виконавчими органами навчального закладу, представниками міністерств та самоврядних інституцій, не є нездоланим бар'єром у створенні об'єктивної та системної історії структурного підрозділу, оскільки, по-перше, вагома частина архівних документів все ж таки збереглася, хоча ці комплекси й розпорошені по різних архівосховищах, а, по-друге, існує значний масив взаємодоповнюючих документів, які безпосередньо чи опосередковано розкривають різні аспекти діяльності богословського факультету.

Найбільш повне розуміння процесу, пов'язаного із заснуванням у Кам'янець-Подільській вищій школі теологічної структурної ланки, дають першоджерела, що містяться у фонді 711 (Київська духовна академія) в Центральному державному історичному архіві м. Києва та у фонді 1071 (Міністерство ісповідань Української держави) в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України. У цих сховищах зберігається, зокрема, оригінальне листування між керівництвом академії та посадовими особами органів виконавчої влади

(Міністерства ісповідань та Міністерства народної освіти й мистецтва), котрі були безпосередньо причетними до вирішення принципового питання, протоколи спільних засідань обох відомств, на яких розглядалися найбільш дискусійні проблеми, містяться проекти навчальних планів, розроблені представниками КДА спеціально для богословського факультету КПДУУ.

Частина фонду Київської духовної академії (ф. 160) знаходиться на зберіганні в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Його матеріали дозволяють простежити розв'язання не менш важливого питання, пов'язаного з виділенням духовним навчальним закладом фахової літератури для поповнення бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету.

Специфіку формування професорсько-викладацької корпорації богословського факультету та труднощі, пов'язані з цим процесом, можна проаналізувати за матеріалами, що містяться у фонді 2582 (Міністерство народної освіти УНР) ЦДАВО України. В окремих справах, сформованих за предметною приналежністю до діяльності КПДУУ, можна відшукати як документи нормотворчого характеру, які на загальнодержавному рівні регулювали питання призначення кандидатів на вільні кафедри, так і матеріали, що проливають світло на практичне розв'язання питань, пов'язаних із організацією та забезпеченням елементів навчально-виховного процесу.

У фондах Головноуповноваженого уряду УНР (ф. 1131) та Міністерства ісповідань УНР (ф. 1072) цього ж архівосховища вдалося віднайти чимало документів, які характеризують діяльність репрезентантів богословського факультету на ниві відродження Української церкви на Поділлі, їхньої активної участі в організації у Кам'янці-Подільському Кирило-Мефодіївського братства, взаємовідносинам із єпископом Подільським та Брацлавським Пименом та перекладом богослужбових книг на українську мову.

Основний пласт документальних джерел з історії богословського факультету зберігається у фонді Р – 582 (Кам'янець-Подільський державний український університет) Державного архіву Хмельницької області. Особливо цінними для нас є справи 10 та 41 опису 1. Тут містяться матеріали, що дають достатнє уявлення про навчальну та виховну роботу зі студентами, організацію наукового життя, формування матеріальної бази підрозділу. Частково богословську проблематику КПДУУ можна реконструювати за оголошеннями про порядок денний засідань ради професорів факультету. Окрему цінність становлять особові справи представників професорсько-викладацького складу підрозділу, хоча ці комплекси не вирізняються значною кількістю наявного матеріалу.

Окремі документи нам вдалося розшукати і в інших фондах цього архівосховища. Так, у фондах Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (ф. Р – 302), Управління Служби безпеки України по Хмельницькій області (ф. Р – 6193), особовому фонді Ю. Й. Сіцінського (ф. Р – 3333) безумовний інтерес становлять матеріали, що відносяться до висвітлення науково-освітньої складової у життєвому поступі представників богословського факультету на різних історичних етапах та їхнім взаємовідносинам з інститутами радянської влади.

Низку змістовних фактів, дотичних до більш повного розкриття багатомірної діяльності теологічного структурного підрозділу, виявлені дисертантом при опрацюванні особового фонду О. М. Пашенко (ф. 39), що знаходиться на зберіганні в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України.

Таким чином, наявний в центральних та регіональних архівосховищах України документальний матеріал, попри його часткову фрагментарність, дозволяє все ж таки у повній мірі відтворити об'єктивний процес заснування та функціонування богословського факультету КПДУУ, простежити державотворчі та культурно-освітні ініціативи представників професорсько-викладацької корпорації структурної ланки, оцінити їхні зусилля на ниві відродження Української Православної Церкви.

Важливу групу джерел складають документи особистого походження, представлені мемуарною літературою та епістолярним жанром, які являють собою результат становлення самосвідомості особистості та наразі один із засобів усвідомлення її взаємовідносин із соціальними групами різних масштабів.

Передусім необхідно наголосити на особливій значимості спогадів, що належать перу гетьмана Української держави П. П. Скоропадського [13] та державно-політичним діячам, які за різних політичних режимів очолювали Кабінет Міністрів або займали відповідальні посади керівників урядових структур – В. В. Зінківського [14], Д. І. Дорошенка [15], характерною ознакою яких виступає вираженість у судженнях щодо розвитку вищої освіти в адміністративному центрі Поділля.

Проте найбільш змістовними та всеохоплюючими працями, що належать до цієї групи, є спогади та щоденники власне самих представників професорсько-викладацької корпорації, студентства та службовців КПДУУ. Цей корпус документів має свої особливості. По-перше, він вирізняється високим рівнем оцінок, проведеному аналізу є характерним не емоції, а поміркований підхід. По-друге, представники національної еліти відрізнялися загостреним почуттям обов'язку перед наступними поколіннями, що спричинило мемуаристів максимально об'єктивно відобразити тогочасні пережиті події. У мемуарах декана історико-філологічного факультету Л. Т. Білецького [16], приват-доцента Ю. Й. Сіцінського [17], лектора С. Ф. Русової [18] розкриваються різнобічні аспекти внутрішнього життя навчального закладу, висловлюються думки та наводяться приклади, які суттєво доповнюють розуміння певних сюжетних ліній, в епіцентрі яких виступав богословський факультет.

До групи студентських спогадів слід віднести праці колишніх слухачів КПДУУ П. Білона [19] та невідомого автора [20]. У них відтворюються спостереження молоді, яка вирішила присвятити своє життя служінню рідній Вітчизні, і принципово вирішила отримати вищу освіту у стінах національного університету. У цьому аспекті цікавими для нас є лапідарні характеристики, подані П. Білоном на членів викладацького складу теологічного факультету, позаяк вони наочно ілюструють не лише особистісні риси та фаховий досвід останніх у сприйнятті підопічних, але й у значній мірі віддзеркалюють ту внутрішню атмосферу, в якій молодим людям доводилося здобувати наукові знання.

Наявність великого пласту мемуарних доробків досить виразно демонструє інтелектуальний потенціал модерної епохи українського національно-культурного відродження, позначеного становленням національної вищої школи та її невід'ємної складової богословської освіти. Хоча авторам у їхніх оцінках та судженнях зазвичай притаманний певний суб'єктивізм, але у своїй сукупності вони стають джерелом більш рельєфного окреслення та глибшого розуміння досліджуваної проблеми.

У контексті розгляду джерельної бази необхідно відмітити незамінну пізнавальну значимість дописів різних авторів до тогочасної центральної та місцевої преси, які прямо чи опосередковано відносяться до теми нашого дослідження. Крім того, самі часописи досить часто виявляли інтерес до висвітлення різних аспектів з життя університету, зокрема богословського факультету.

На шпальтах офіційних періодичних видань та громадсько-політичних газет, як правило, велися рубрики «З університетського життя», «Хроніка», «Місьцеве життя» та ін., в яких досить скрупульозно висвітлювалися перипетії різних аспектів життя Подільського краю, зокрема подій та явищ безпосередньо пов'язаних із діяльністю академічної спільноти КПДУУ.

Отже, наявний комплекс джерел в усій своїй інформативній сукупності складає засадниче підґрунтя, що дає змогу повноцінно реконструювати основні етапи історії богословського факультету, включно з генезою самої ідеї про заснування в структурі Кам'янець-Подільського державного українського університету даного структурного підрозділу, його багатомірної діяльності на ниві розвитку теологічної освіти та церковного відродження Поділля і, врешті, з'ясування обставин, що призвели до його остаточної ліквідації відразу ж після останнього утвердження в місті радянської влади в середині листопада 1920 р.

Список використаних джерел

1. Поділля в роки громадянської війни (лютий 1918 р. – грудень 1920 р.): Документи і матеріали / Під редакцією М. І. Мехеди; Упорядники: Г. В. Вітряна, І. В. Гарнага, І. І. Кириченко та ін. – Вінниця: Вінницьке книжково-газетне видавництво, 1959. – 486 с.
2. Культурне будівництво в Українській РСР. 1917–1927. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1979. – 665 с.
3. Мартирологія Українських церков у чотирьох томах: Документи, матеріали, християнський самвидав України / Упорядкували і зредагували Осип Зінкевич і Олександр Воронин. – Торонто–Балтимор: Українське Видавництво «Смолооскип» ім. В. Симоненка, Т. І: Українська Православна Церква, 1987. – 1207 с.
4. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах / Упорядники: В. Верстюк (керівник) та ін. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. Т.1. – 687 с; Т.2. – 743 с.
5. Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / Упорядник О. Ю. Мищик. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 566 с.
6. Листи громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910–1969 / Упорядники: І. Преловська та ін. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2011. – 744 с.
7. Листування Івана Огієнка (1909–1921) / Упорядник та автор передмови В. Р. Адамський. – Кам'янець-Подільський: «Медобори–2006», 2014. – 687 с.
8. Свято відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету: Дослідження. Документи. Матеріали / Укладач, автор переднього слова і досліджень О. М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – 280 с.
9. Ульяновський В. Церква в Українській гетьманській державі: попередні нотатки та документи / В. Ульяновський, Б. Андрушишин

// Останній гетьман: Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського 1873–1945. – К.: Академпрес, 1993. – С.285–397.

10. Епістолярна спадщина Івана Огієнка (1907–1968) / Упорядники: Ляхоцький В. П., Московченко Н. П., Преловська І. М. // Пам'ятки. – К.: УДНДІАСД, 2001. – Т.2. – 477 с.

11. Москаленко В. Добрий приятель, колега і декан (Кілька заваг до життєпису Василя Біднова) / В. Москаленко, В. Ляхоцький // Науковий збірник, присвячений 125-річчю з дня народження митрополита Іларіона Огієнка: Збірник доповідей та матеріалів / Упорядники: архієп. Димитрій (Рудюк), В. Ляхоцький. – К.: Київська православна духовна академія УПЦ КП, 2007. – С.369–391.

12. Адамський В. Р. Невідомі листи до В. О. Біднова Кам'янецької доби (за матеріалами Державного архіву Хмельницької області) / В. Р. Адамський // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки / [редкол.: А. Г. Філінюк (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – Вип.7: На пошану академіка П. Т. Тронька (до 100-річчя від дня народження). – С.28–39.

13. Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918) / П. Скоропадський. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Інститут східноєвропейських досліджень НАН України; Філадельфія: Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського, 1995. – 493 с.

14. Протопресвітер Зеньковський В. Пять месяцев у власти. Воспоминания / Протопресвітер Василий Зеньковский / Публикация текста и редакция М. А. Колерова. – М.: Крутицкое патриаршее подворье, 1995. – 237 с.

15. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 роки): Науково-популярне видання / Дмитро Дорошенко. – К.: Темпора, 2007. – 632 с.

16. Білецький Л. Т. Мої спомини (1917–1926 рр.) / Леонід Тимофійович Білецький; підготовка тексту, вступна стаття та іменний покажчик В. Р. Адамський. – Кам'янець-Подільський: «Медобори–2006», 2013. – 239 с.

17. Мошак М. І. Великий подолянин. Біографія, спогади, документи та листування Юхима Йосиповича Сіпінського / М. І. Мошак. – Кам'янець-Подільський: «Медобори–2006», 2014. – 408 с.

18. Русова С. Мемуари. Щоденник / С. Русова. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

19. Білон П. Спогади / П. Білон. – Пітсбург: б. м., 1952. – Частина перша. – С.49–53.

20. Кам'янецький український державний університет. Спогади студента // Пам'ятки України: історія та культура. – 2000. – №3–4. – С.110–113.

References

1. Podillya v roky hromadyanskoyi vyny (lyuty 1918 r. – hruden 1920 r.): Dokumenty i materialy / Pid redaktsiyeyu M. I. Mekhedy; Uporyadnyky: H. V. Vitryana, I. V. Harnaha, I. I. Kyrychenko ta in. – Vinnytsya: Vinnytske knyzhkovo-hazetne vydavnytstvo, 1959. – 486 s.
2. Kulturne budivnytstvo v Ukrayinskyi RSR. 1917–1927. Zbirnyk dokumentiv i materialiv. – Kyiv: Naukova dumka, 1979. – 665 s.
3. Martyrolohiya Ukrayinskykh tserkov u chotyrokht tomakh: Dokumenty, materialy, khrystyianskyi samvydav Ukrayiny / Uporyadkuvaly i zreдахuvaly Osyp Zinkevych i Oleksander Voronyn. – Toronto–Baltymor: Ukrayinske Vydavnytstvo «Smoloskyp» im. V. Symonenka, T. I: Ukrayinska Pravoslavna Tserkva, 1987. – 1207 s.
4. Dyrektoriya, Rada Narodnykh Ministriv Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliki. Lystopad 1918 – lystopad 1920 rr.: Dokumenty i materialy. U 2-kh tomakh, 3-kh chastynakh / Uporyadnyky: V. Verstyuk (kerivnyk) ta in. – Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy, 2006. T.1. – 687 s; T.2. – 743 s.
5. Lystuvannia mytropolity Iariona (Ohiyenka) / Uporyadnyk o. Yu. Mytskyk. – Kyiv: Vydavnychyy dim «Kyievo–Mohylyanska akademiya», 2006. – 566 s.
6. Lysty hromadskykh diiachiv, predstavnykiv ukrayinskoi nauky, kultury i tserkvy do Ivana Ohiyenka (mytropolity Iariona) 1910–1969 / Uporyadnyky: I. Prelovska ta in. – Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy, 2011. – 744 s.
7. Lystuvannia Ivana Ohienka (1909–1921) / Uporyadnyk ta avtor peredmovy V. R. Adamskyi. – Kamyansets–Podilskyi: «Medobory–2006», 2014. – 687 s.
8. Sviato vidkryttia Kamianets–Podilskoho derzhavnoho ukraynskoho universytetu: Doslidzhennia. Dokumenty. Materialy / Ukladach, avtor perednoho slova i doslidzhen O. M. Zavalnyuk. – Kamianets–Podilskyi: Aksioma, 2008. – 280 s.

9. Ulyanovskiy V. Tserkva v Ukrayinskii hetmanskii derzhavi: poperedni notatky ta dokumenty / V. Ulyanovskiy, B. Andrusyshyn // Ostaniiy hetman: Yuvileyniy zbirnyk pamiaty Pavla Skoropadskoho 1873–1945. – Kyiv: Akadempres, 1993. – S.285–397.

10. Epistoliarna spadshchyna Ivana Ohienka (1907–1968) / Uporядnyky: Lyakhotskiy V. P., Moskovchenko N. P., Prelovska I. M. // Pamiatky. – Kyiv: UDNDIASD, 2001. – T.2. – 477 s.

11. Moskalenko V. Dobryi pryatel, koleha i dekan (Kilka zavvah do zhyttypysu Vasylia Bidnova) / V. Moskalenko, V. Liakhotskiy // Naukovyi zbirnyk, prysviachenyi 125-richchiu z dnia narodzhennia mytropolyta Ilariona Ohienka: Zbirnyk dopovidei ta materialiv. – Kyiv: Kyivska pravoslavna dukhovna akademiia UP Ts KP, 2007. – S.369–391.

12. Adamskiy V. R. Nevidomi lysty do V. O. Bidnova Kamianetskoï doby (za materialamy Derzhavnogo arkhivu Khmelnytskoi oblasti) / V. R. Adamskiy // Visnyk Kamianets–Podilskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Ohienka. Istorychni nauky / [redkol.: A. H. Filiniuk (vidp. red.) ta in.]. – Kamianets–Podilskiy: Kamianets–Podilskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2014. – Vyp.7. – S.28–39.

13. Skoropadskiy P. Spohady (kinets 1917 – hruđen 1918) / P. Skoropadskiy. – Kyiv: Instytut ukrayinskoi arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, Instytut skhidnoevropeyskykh doslidzhen NAN Ukrainy; Filadelfiia, Skhidnoevropeyskiy doslidnyi instytut im. V. K. Lypynskoho, 1995. – 493 s.

14. Protopresviter Zen'kovskij V. Pyat' mesyatsiv u vlasti. Vospomynaniya / Protopresviter Vasilij Zen'kovskij / Publikatsiya teksta i redaktsiya M. A. Kolerova. – M.: Krutitskoe patryarshee podvor'e, 1995. – 237 s.

15. Doroshenko D. Moi spomyny pro nedavnie mynule (1914–1920 roky): Naukovo–populiarne vydannia / Dmytro Doroshenko. – Kyiv: Tempora, 2007. – 632 s.

16. Biletskiy L. T. Moi spomyny (1917–1926 rr.) / Leonid Tymofiiiovych Biletskiy; pidhotovka tekstu, vstupna stattia ta imennyi pokazhchyk V. R. Adamskiy. – Kamianets–Podilskiy: «Medobory–2006», 2013. – 239 s.

17. Moshak M. I. Velykiy podolianyn. Biohrafiiia, spohady, dokumenty ta lystuvannia Yukhyma Yosypovycha Sitsinskoho / M. I. Moshak. – Kamianets–Podilskiy: «Medobory–2006», 2014. – 408 s.

18. Rusova S. Memuary. Shchodennyk / S. Rusova. – Kyiv: Polihrafknyha, 2004. – 544 s.

19. Bilon P. Spohady / P. Bilon. – Pitsburh: b. m., 1952. – Chastyna persha. – S.49–53.

20. Kamianetskiy ukrayinskiy derzhavnyi universytet. Spohady studenta // Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura, 2000. – №3–4. – S.110–113.

Adamskiy V. R., teacher of the department of social disciplines, Khmelnytskiy Humanitarian–Pedagogical Academy (Ukraine, Khmelnytskiy), kgpa_nauka@ukr.net

Sources on the History of Theological Faculty of Kamyianets–Podilskiy State Ukrainian University

Complex of sources on the history of theological faculty of Kamyianets–Podilskiy State Ukrainian University is studied in the article. The author notes that by its character and origin it is divided into several groups: published documents, archival documents, periodicals and memoir literature. Documentary editions published in Ukraine and abroad in different historic periods are analyzed, they contain certain materials reflecting different aspects of foundation and activity of theological faculty. Special attention is paid to the analysis of the documents, which are kept in the funds of central and regional archival institutions of Ukraine. Exceptional role of those days press in clearing out different problem moments, connected with the process of founding, development and liquidation of theological structural unit has been accentuated. It is stressed on the typical features of memoir literature on the history of the question, the authors of which were famous state and public figures as well as the representatives of professors and teachers corporation of the educational establishment. It is summed up that the available for the researchers complex of sources in all its informative totality, makes up founding base, which allows in full value reconstruct main stages of history of the theological faculty in the educational field and in the affair of the church revival of Podillia region.

Keywords: Kamyianets–Podilskiy State Ukrainian University, theological faculty, archive, professors and teachers corporation, collections of documents, memoir literature, periodicals.

Адамский В. Р., преподаватель кафедры общественных дисциплин, Хмельницкая гуманитарно–педагогическая академия (Украина, Хмельницкий), kgpa_nauka@ukr.net

Істочники по истории богословского факультета Каменец–Подольского государственного украинского университета

Исследуется комплекс источников по истории богословского факультета Каменец–Подольского государственного украинского университета. Автором отмечено, что за своим характером та происхождением он разделяется на несколько групп: опубликованные документы, архивные материалы,

периодические издания, опубликованные в Украине и за границей в разные исторические периоды, в которых есть отдельные материалы, отображающие разные аспекты становления и деятельности богословского факультета. Отдельное внимание сконцентрировано на анализе документов, которые сохраняются в фондах центральных и региональных архивных учреждений Украины. Подчеркнута исключительная роль тогдашней прессы в изображении разноплановых проблемных моментов, связанных с процессом основания и ликвидации теологического структурного подразделения. Также подчеркнута характерные черты мемуарной литературы по истории вопроса, авторами которой выступали известные государственные и общественные деятели и представители профессорско–преподавательской корпорации учебного заведения. Сделаны выводы, что имеющийся комплекс источников, который доступен исследователям, в своей информативной совокупности составляет достаточное основание, дающее возможность полноценно реконструировать основные этапы истории богословского факультета на образовательной ниве и в деле церковного возрождения Подолья.

Ключевые слова: Каменец–Подольский государственный украинский университет, богословский факультет, архив, профессорско–преподавательская корпорация, сборники документов, мемуарная литература, периодические издания.

* * *

УДК 342.1:32.01(477)(092)

Іваницький І. В.,
аспірант кафедри історії для гуманітарних
факультетів, історичний факультет, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), zapadenezj@ukr.net

Лонгин Цегельський на еміграції (за матеріалами фондів ЦДІАЛ)

Здійснено джерелознавчий аналіз та розкрито інформаційний потенціал особових фондів ЦДІАЛ (зокрема, фонду 789 отця Олексія Пристая) для вивчення емігрантського періоду життя та діяльності доктора Лонгіна Цегельського.

Ключові слова: Лонгин Цегельський, ЗУНР, еміграція, спогади.

У фондах Центрального державного історичного архіву у Львові (далі – ЦДІАЛ) зберігається чимало матеріалів, які прямо чи опосередковано висвітлюють життя та діяльність Лонгіна Цегельського. При чому джерела є досить різноманітними та репрезентативними – представлені матеріали діловодства (документи політичних партій, громадських організацій та наукових установ), актові документи, джерела особового походження (мемуари, листування, праці власне Лонгіна Цегельського, а також твори громадсько–політичних діячів та безпосередніх учасників тогочасних подій). Ряд документів, які стосуються вже еміграційного періоду життя Лонгіна Цегельського (листування, спогади), є практично єдиним джерелом на території України, за яким можна досліджувати зазначену проблему.

Статті Лонгіна Цегельського зберігаються у фонді Загальної української національної ради (ф.440). Також кілька статей (хоч і опублікованих) містяться у ф.401 (Редакція журналу «Літературно–науковий вісник») та у ф.407 (Редакція тижневика «Свобода», в якому Л. Цегельський працював редактором).

Листування являє собою окрему групу у комплексі джерел особового походження. Неопубліковані листи містяться у фондах Центрального державного історичного архіву у Львові. Це фонд 372 (Володимир Охримович), 682 (о. мітрат Тит Войнаровський), 789 (о. Олексій Пристай) [1, спр. 200]. У листах вимальовується коло спілкування Л. Цегельського та його інтереси як суспільного діяча, епістолярна спадщина у даному випадку набагато більше може сказати про особистість Лонгіна Цегельського, аніж мемуари. Крім того, в листах трапляються цікаві факти, оцінки та судження з приводу поточного політичного